

CENA
„ŚWIATŁA“
rocznie 1 zhr. 20 ct.
Pojed. Nr. 10 ct.

ŚWIATŁO

„HAMAOR”

Prenumeratę i korespondencje należy przesyłać do dyrekcji szkoły
fund. br. Hirscha
w Kołomyi.

Organ Stowarzyszenia nauczycieli szkół fund. br. HIRSCHA.

WYCHODZI 1. KAŻDEGO MIESIĄCA.

Nr. 2.

W Kołomyi, dnia 1. lutego 1900.

Rok VI.

TREŚĆ: Erklärung — Dr. Caro. — W sprawie planu dla nauki religii — Natan Szyper i Grono naucz. szkoły fundacyjnej w Kozłowie. — Odezwa. — Metodyczne opracowanie materiału, zawartego w „Elementarzu niemieckim.” — Sztuka oddychania. — Wiadomości potoczne.

Od p. Dra Cary, rabina we Lwowie, otrzymaliśmy następujące pismo, które w dosłownem brzmieniu przytaczamy:

Geehrte Redaktion!

Ich bitte, nachfolgende Erklärung in die nächste Nummer der „Światło“ aufnehmen zu wollen.

Hochachtend

Dr. J. Caro, Rabbiner.

ERKLÄRUNG.

In Bezug auf die in Nro. 1. der „Światło“ mich betreffenden Bemerkungen habe ich Folgendes zu erklären: Ich finde es sonderbar, für eine Entscheidung des hohen k. k. Landesschulrathes Jemand verantwortlich zu machen, der in den Akten nicht genannt ist. Im vorliegenden Falle aber nehme ich — da ich einmal genannt bin — auch die volle Verantwortung im ganzen Umfange auf mich.

Die Informationen, die ich von den Religionslehrern der Baron Hirschschulen zu meinem Referate hätte einholen sollen, wür-

den wol etwas dürftig ausgefallen sein, da ich ja die meisten der Herren auf ihre Befähigung hin habe prüfen geholfen.

Dass ich aber, wie sich der Schreiber jener Bemerkungen geschmackvoll ausdrückt, ein człowiek bin „który w szkołach ludowych nigdy religii nie uczył“ ist eine direkte *U n w a h r h e i t*.

Ich habe in Dirschau 10, in Erfurt 3 und in Pilsen 9 Jahre lang im Ganzen 22 Jahre an *V o l k s s c h u l e n* Religion unterrichtet. Mein „Entwurf und Begründung eines Normalplanes für den jüdischen Religionsunterricht an höheren und niederen Schulen (Erfurt 1881 bei Hugo Neumann) ist zu einer Zeit erschienen, wo die meisten Herren Religionslehrer an den Hirschschulen noch über ihren zukünftigen Beruf stark im Zweifel waren.

Von dem Tone der in Aussicht gestellten Artikel wird es abhängen, ob ich mich an einer Auseinandersetzung über den vom hohen k. k. Landesschulrathe approbirten Lehrplan vom wissenschaftlich-pädagogischen Standpunkte aus beteiligen werde oder nicht.

Hochachtungsvoll

Dr. Jecheskiel Caro,

Rabbiner in Lemberg.

Lemberg, 24/1 1900.

W obec powyższego pisma musimy przedewszystkiem zauważyć, że p. Dr. Caro zupełnie niepotrzebnie wyraził zdziwienie swe, iż jego uczyniono odpowiedzialnym za akt Wys. c. k. Rady szkolnej krajowej, skoro się sam do spowodowania tego aktu przyznaje.

Natomiast prawdziwie dziwnem wydaje się nam twierdzenie p. Dr. Cary, iż informacye, jakieby był zasięgnął u nauczycieli religii szkół fundacyjnych, byłyby zbyt mizernie wypadły, gdyż największą część tych panów pomagał pytać przy egzaminie.

Pominąwszy już okoliczność, iż większa część nauczycieli religii szkół fundacyjnych wcale we Lwowie egzaminu nie zdawała — co imiennie udowodnić możemy — a zatem p. Dr. Caro o ich stopniu wykształcenia na polu judaistycznym wyobrażenia mieć nie może, pozwalamy sobie zauważyć, iż Wys. c. k. Rada szkolna krajowa, w której skład wchodzi mężowie, z pewnością co do wykształcenia wyżej stojący od nauczycieli ludowych, a którzy są również członkami komisji egzaminacyjnych, powierza przecież układanie materiału naukowego dla szkół wyłącznie nauczycielom ludowym jako takim, którzy na podstawie znajomości stosunków i doświadczenia lepiej się nad tem rozumieją.

Zresztą, stosując się do teorii p. Dra Cary, musieliby ortodoksyjni rabini odmówić kompetencji sprawowania urzędów swych

i wydania sądów o nauce religii bardzo wielu rabinom postępowym, których co do znajomości pism talmudycznych rozdziela może jeszcze większa przepaść, aniżeli wogóle nauczycieli religii od niektórych rabinów postępowych.

Niczego również nie udowadnia twierdzenie p. Dra Cary, iż większa część nauczycieli religii szkół fundacyjnych jeszcze była w wątpliwości co do wyboru przyszłego zawodu, gdy p. Dr. Caro ułożył plan normalny dla nauki religii. Widzieliśmy już przykłady, iż uczniowie we wielu kierunkach przewyższali swoich nauczycieli i że nieraz młodszy w wieku zadziwiają erudycją swoją o wiele starsze osoby.

Wreszcie byłoby n. p. nonsensem twierdzić, iż nowsze podręczniki szkolne są dlatego gorsze od starszych, bo ułożyli je tacy ludzie, którzy byli jeszcze w wątpliwości co do wyboru zawodu w czasie, kiedy te stare podręczniki układano.

W końcu musimy powtórzyć nasze twierdzenie, iż p. Dr. Caro niema w tym kierunku dostatecznego doświadczenia, chociaż uczył religii w szkołach niemieckich. Jest zupełnie inną rzeczą, uczyć dzieci religii w języku dla nich zrozumiałym, a inną rzeczą uczyć religii a równocześnie i języka.

W sprawie powyższej otrzymaliśmy następujące pisma :

Wielmożny Panie Redaktorze :

W ostatnim numerze „Światła“ wezwałeś Pan nauczycieli do ułożenia planu nauki religii, gdyż wydany przez Dra Carę, rabina lwowskiego, nie odpowiada potrzebom naszych szkół.

Ponieważ i ja od dziesięciu lat pracuję w szkołach publicznych jako nauczyciel religii, przeto pozwalam sobie zabrać głos w tej sprawie.

Będzie temu lat cztery czy pięć, gdy zawezwano mnie do biura c. k. inspektora okręgowego i wręczono mi drukowany plan nauki religii, polecając mi wykonywanie tegoż. Później dowiedziałem się, że ułożył go p. Dr. Caro. Jako znany służbista zabrałem się do pracy z planem w kieszeni. Lecz niestety ; gdy przyszło teorię zamienić w praktykę, okazało się to rzeczą niemożliwą. Przypomniały mi się słowa Götthego : *Grav ist jede Theorie, doch grün des Lebens Zweig*. Przyczyny niemożności wykonania tego planu są różne : w pierwszym rzędzie zaś niezmierny ogrom materiału naukowego, przeznaczonego dla poszczególnych klas, powtóre, niezastosowanie tematów biblijnych do stopnia rozwoju umysłowego ucznów. To twierdzenie swoje udowodnię przykładem. Dla klasy I. plan ten przepisuje : o Adamie, o Kainie i Abla, o Noem i o potopie, o wieży babilońskiej, o Abrahamie, Izaku, Jakóbie i Józefie. Przypuśćmy, że dzieciom nie sprawia trudności język polski i że mają znaczny zasób słów (takich uczniów nie znajdziesz

Pan ani w szkołach swoich, ani w szkole izraelskiej, ani w szkole Czackiego). Gdy nauczyciel opowie dziatwie o Adamie i Ewie po raz setny, tylko dwóch lub trzech znajdzie się, którzy potrafią to płynnie opowiadać; z reszty trzeba wydobywać każde słowo osobnem pytaniem. Ale ponieważ treść tego ustępu łatwa, dziatwa rzecz zrozumie. Przeciwnie, gdy się zagalopują do obrazów z życia Abrahama, ani rusz z miejsca.

Choćbyś uczył i uczył mechanicznie, dziatwa słucha obojętnie i nie rozumie, czego chcesz od niej. I to całkiem naturalnie, bo jakżesz można żądać od dziecka sześciolatniego, aby pojęło posłannictwo Abrahama i jego piękne cnoty?

Im dalej w las, tem więcej drzew. Im dalej postępujesz, coraz większe napotykasz trudności. Ustępu „Błogosławieństwo“ nawet druga klasa nie rozumie i nie może się tego nauczyć, cóż dopiero klasa I. Gdyby nawet znalazł się majster, któryby te opowiadania biblijne przykroił podług miary liliputów, żadnych nie byłoby z nich korzyści, bo cały czar, wszystka cudowna woń poezji biblijnej ulotni się, a wraz z nią i piękne nauki etyczne....

Dla czwartej klasy przepisuje modlitwę sobotnią, abinu malkenu i hallel, a ja jestem zaledwie wstanie, nauczyć chłopca el melech i błogosławieństwa przed spożyciem pokarmów, a co większa, wielu nawet nie umie czytać modlitw hebrajskich!

Ciekaw też jestem, jakby ten plan załatwił się ze szkołami czteroklasowymi. Materiał naukowy w poszczególnych klasach byłby jeszcze większy.

Widząc te trudności, zwróciłem na nie uwagę p. rabina Dr. Cary. Nie mógł mi odmówić słuszności, lecz tłumaczył się tem, że Rada szkolna krajowa żąda, aby dziatwa po opuszczeniu szkoły miała w umyśle całokształt dziejów biblijnych. Jest w tem racya; mimo to pospiech niepotrzebny. Z punktu widzenia nauki religii chrześcijańskiej stary Testament jest tylko wstępem do nowego, dlatego musi go traktować w szkołach pobieżnie i z pewnym pospiechem, aby dojść do właściwego celu; przeciwnie żdzi czerpią całą naukę swej religii z starożytności, a jeżeli i ten traktować będą pobieżnie, cóż im zostanie?

W końcu i to należy wziąć pod rozwagę, że plan Dr. Cary przeznaczony jest tylko dla szkół sześćo-klasowych, a więc nie tyczy się ani wazszych szkół czteroklasowych, ani naszych siedmioklasowych.

Kończąc powyższe uwagi, dodaję, że próbowałem ułożyć historję biblijną, zastosowaną do powyższego planu i przekonałem się, że to niemożliwe. Radziłem więc sobie w ten sposób, że trudniejsze ustępy przeznaczyłem dla klasy trzeciej. Tym sposobem wyminąłem się z matni i zarazem pokazałem, że dopiero w klasie trzeciej można dojść do śmierci Mojżesza. Zaś dla szkół czteroklasowych należałoby ułożyć jeszcze jeden podręcznik, zawierający najważniejsze momenta historii Żydów i ich Nauki aż do zburzenia Jeruzolimy przez Tytusa.

Natan Szyper.

L. 103.

Zarząd szkoły fundacyi bar. Hirscha w Kozłowie.

W myśl odezwy Szan. Redakcyi „Światła“ konferencya Grona naucz. szkoły lud. fund. bar. Hirscha w Kozłowie, odbyta dnia 4. lutego 1900. za-

stanawiała się, czy podręcznik do nauki religii p. t. *Historia biblijna od stworzenia świata do Józefa* dla I. i II. klasy odpowiada naszym szkołom, czyby może należało przyjąć plan Dra Cary i wedle niego ułożyć podręcznik.

Kierownik uprasza członków konferencyi, by pojedynczo wypowiadali swoje odnośne opinie i sam naprzód zabiera głos w tej sprawie, jak następuje.

Kierownik zgadza się wprawdzie z reskryptem Wys. c. k. Rady szkolnej krajowej, że podręcznik do nauki religii jest zbędny dla I. klasy, nie może jednak wcale przyjąć planu Dra Cary, twierdząc, że byłoby zupełnie niemożliwym, przerobić materiał, tym planem dla II. klasy objęty, nawet w szkołach wyższego typu, a tem mniej dałoby się to zrobić w dwóch latach nauki szkół niższego typu, ponieważ w tychże szkołach rozporządza nauczyciel tylko jedną godziną tygodniowo zamiast dwóch, a do tego jeszcze uczy w tej jednej godzinie oba lata nauki równocześnie i wspólnie; nie trzeba również zapominać, że nasza młodzież małomiasteczkowa jest daleko mniej rozwinięta niż wielkomijska, którą Dr. Cary miał przed okiem przy układaniu swojego planu. W szkołach niższego typu musiano by zatem, przyjmąwszy plan Dra Cary, ukończyć materiał do śmierci Mojżesza już w klasie I-szej. Dlatego kierownik sądzi, że dla szkół niższego typu materiał powinien być rozdzielony na lata nauki; mógłby pozostać i nadal ten sam podręcznik, należałoby tylko określić, co potrzeba przerobić na pojedynczych latach nauki szkół niższego typu.

Nauczyciel języka hebrajskiego, p. Stadler, twierdzi, że nauka religii w naszych szkołach powinna się zasadzać na nauce języka hebrajskiego, a mianowicie na tłumaczeniu biblii a przynajmniej postępować powinna równoległe z nauką hebrejską. Wedle tego należałoby historię biblijną do śmierci Mojżesza ukończyć z ostatnim rokiem szkoły ludowej, zwłaszcza, że przy nauce religii należy najwięcej uwzględnić materiał etyczny a właśnie historia o Mojżeszu posiada go bardzo obficie. Wcale jednak nie jest zatem, by historię o Mojżeszu przerobić już w klasie II., bo byłoby to absolutnie niemożliwym, gdyby się chciało należycie wykorzystać zawarte ustępy etyczne, a nie zapoznawać jedynie dzieci z nazwami osób biblijnych, co by przecież nie miało żadnej wartości, bo by nie osiągnięto właściwego celu. Działu królów i proroków wcale nie chciałby brać lub bardzo pobieżnie, gdyż tam mniej jest ustępów treści etycznej.

Nauczyciel Weissberg sądzi, że treść wspomnianego podręcznika jest odpowiednio dobrana i bardzo dobrze opracowana, bo w krótkich prostych zdaniach; odpowiada zupełnie wymaganiom i ułatwia znacznie naukę religii w naszych szkołach, gdzie młodzież ciężko walczy z trudnościami języka polskiego, a przytem podręcznik zawiera bardzo stosowne etyczne nauki, które zupełnie są przystępne dla młodzieży i dlatego chciałby on podręcznik o takich przymiotach zatrzymać i nadal do nauki religii, gdyż używa go z wielkim pożytkiem.

Nauczyciel Sternbach powiada, że w ciągu swojej praktyki nauczycielskiej miał już sposobność uczyć w klasie swojej wedle omówionego podręcznika i przekonał się, że byłoby wprost niemożliwym, przerobić materiał obszerniejszy od zawartego w tymże podręczniku.

Powyższą debatę członków zgromadzenia zakończono rezolucją, że plan

Dra. Cary nie jest odpowiedni dla szkół fund. bar. Hirscha i nie należy go dlatego przyjąć w tychże szkołach.

Grono nauczycieli szkoły fund. bar. Hirscha w Kozłowie.

Dalsze pisma w tej sprawie umieścimy w następującym numerze.

O D E Z W A.

P. T.

Każdy z nas, który swoje zadanie wychowawcze pragnie spełnić, działając ilemożności nietylko w kierunku nauczania, ale i wychowania i to nie wyłącznie w szkole, lecz także poza szkołą, doszedł bezsprzecznie do doświadczenia, iż jednym z najpotężniejszych środków wpływania na umoralnienie dziatwy jest zajęcie jej także poza szkołą pracą czy to fizyczną, czy umysłową, aby ją odwieść od największego jej wroga, którym jest próżniactwo.

Nauczyciele szkół fund. Bar. Hirscha, pojawiając się z doniosłością tej okoliczności, działają też rozumnie na dziatwę w jednym i drugim kierunku, mianowicie przez uprawianie nauki zręczności i przez wydawnictwo broszurek treści umoralniającej a odpowiadającej pojęciu, życiu i otoczeniu tej dziatwy.

Ponieważ sprawa wydawnictwa wymaga koniecznie współdziałania większej ilości odpowiednich czynników, osmiela się imieniem poważnej części nauczycielstwa wyzn. mojż. proponować utworzenie stałego towarzystwa, któreby w tym kierunku mogło skutecznie pracować.

Zadaniem członków tego towarzystwa byłoby w pierwszym rzędzie dostarczanie odpowiednich prac do druku. Celem zainteresowania zaś ogółu nauczycielstwa t. j. także i tych, którzy z powodu braku czasu nie mogą poświęcić swej pracy dla zasilania utworzeń piśmiennymi ku przysporzeniu materiału do wydawnictwa, towarzystwo miałoby także swoje udziały, oczywiście w ograniczonej ilości i po bardzo niskich cenach.

Udział taki n. p. w kwocie 12 kor. mógłby być wypłaconym — naturalnie jednorazowo — naraz z góry, albo też miesięcznie po 1 kor. i uprawniałby w stosunku do ilości udziałów każdego członka do czystego dochodu ze sprzedaży wydawnictw, względnie do majątku towarzystwa.

Każdy z posiadających udział miałby prawo czynnego i biernego wyboru do zarządu, głosowania we wszelkich sprawach towarzystwa albo osobiście, albo przez pełnomocnika (delegata), lub wreszcie pisemnie w sposób, statutem oznaczyć się mający, nareszcie kontrolowania wszelkich czynności zarządu.

Posiadający udział miałby także oczywista pierwszeństwo do drukowania prac swoich przed innymi, za co otrzymają osobne honorarium i t. d.

Przeświadczony, że myśl ta — głównie celem umoralniającego oddziaływania na dziatwę — znajdzie należyte poparcie u większości pp. Kolegów zawodu, uprasza o łaskawe zgłoszenie swego zamiaru przystąpienia

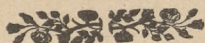
do założyć się mającego towarzystwa, ewentualnie także z jaką ilością udziałów, w Redakcyi „Światła“, lub wprost u mnie.

Gdy się okaże dostateczna ilość zgłoszonych udziałów, zakomunikuje się przystąpić zamierzającym projekt statutu celem zasięgnięcia ich zdania, poczem przedłoży się go dotyczącym władzom do zatwierdzenia i przystąpi się niezwłocznie do wprowadzenia w życie tego towarzystwa.

Sal. Spitzer,

star. naucz. wydział. i naucz. rel. w c. k. Gimnaz.

Kraków, w styczniu 1900.

Metodyczne opracowanie materiału, zawartego w „Elementarzu niemieckim.“

D r u k.

Lekcja 33.

Materiał. Graika: sch, Sch, Schaf, Schale, Scheibe. Ich habe ein Schaf, es ist weiss.

Druk: sch, Sch, Schule, Schale, Scheibe, Schaufel, Schenkel. Hast du eine Feder in de Schachtel? Das Ei hat eine weiße Schale.

Powtórzenie lekcji: N. Hat deine Mutter ein Tuch aus Seide? U. Ja. ... N. Hat das Tuch einen Saum? U. Ja. ... N. Sage das polnisch! U. Chustka ma brzeg (rąbek) N. Ist das Seil stark? U. Ja, ... N. Sage dasselbe polnisch! U. Lina jest gruba (silna). N. Ist die Sense aus Eisen? U. Ja, ... N. Was noch ist aus Eisen? U. Der Haken, der Nagel ist aus Eisen. N. Wo kauft man Salbe? U. In der Apotheke ... N. Sage das polnisch! U. W aptece kupuje się maść.

Rozmówki: N. Czyś uczy się o owcy? U. Tak jest, ... N. Jakiej barwy jest sierść owcy? U. ... białej. N. Zapytam ci się po niemiecku: Ist das **Schaf weiss**? Czy owca jest biała? U. Ja, ... N. Sage das polnisch! U. Owca jest biała. N. Wie wirst du diesen Satz deutsch ausdrücken: Mam owcę, jest biała. U. **Ich habe ein schaf, es ist weiss.** N. Schreibe das Wort: „**Schaf**“ an die Tafel! — N. Hat das **Ei** eine **Schale**? Czy jaje ma skorupę? U. Ja, ... N. Hat das **Ei** eine **weiss Schale**? U. Ja. ... N. Sage denselben Satz polnisch! U. Jaje ma białą skorupę. N. Schreibe: „**Ei**“, **Schale**“ an die Tafel! — N. Czyś widział łopatę? Hast du eine **Schaufel** gesehen? U. Ja, ... N. War die **Schaufel** gross und breit? Czy łopata była wielka i szeroka? U. Ja. ... N. Schreibe: „**Schaufel**“ an die Tafel! — N. Wer unter euch weiss, welcher Theil des Fusses „**Ferse**“ heisst? U. Ich. N. Komm, und zeige deine „**Ferse**“! N. Zeige mir jzt den oberen dicken Theil des Fusses! Pokaż mi grubą górną część nogi! N. Dieser dicke Theil des Fusses heisst: „**Schenkel**“. Wie heisst der obere dicke Theil des Fusses? U. ...

Schenkel. N. Der **Schenkel** heisst polnisch: udo. Sage den Satz polnisch: Der **Schenkel** ist dick. U. Udo jest grube. N. Schreibe: „**Schenkel**“ an die Tafel! — N. Czy masz pudełko na pióra? U. Mam ... N. Pudełko po niemiecku: **Die Schachtel**. Hast du eine Feder in der **Schachtel**? U. Ja, .. N. Sage das polnisch! U. Mam pióro w pudełku. N. Schreibe: „**Schachte**“ an die Tafel.

Dyktat i korekta: (Postępowanie znane). Ei, Scheibe, Schule, Schale, Schaufel, Schenkel, Schaf, Schachtel.

Czytanie kursoryczne: Odstęp: **Sch** — stronica 22. i 23. i lekcye poprzednie.

Zadanie domowe: Z odstępów: **S. i Sch.** na str. 23. wypisać zdania,

Lekcja 34.

Materyał. Grafika: st, St, Stein, Stab, Steg, Stoss. Meine Stube. Der Staub ist fein.

Druk: st, St, Stab, Stoß, Steg, Staub, Stufe, Stange, Stunde, Stachel. Der Stein ist fest. Ich bin in der Stube. Ich fege den Staub aus der Stube.

Powtórzenie: N. Wie ist das Schaf? U. ... weiss. N. Was für Schale hat das Ei? U. ... eine weisse ... N. Wie ist der Schenke? U. ... dick. N. Wie ist die Schaufel? U. ... breit. N. Nazyj po polsku te rzeczy: Die Schule, — die Schale, — die Scheibe, — die Schaufel, — die Schachtel, — die Feder — der Schenkel, — das Schaf, — das Ei.

Rozmówki: N. Czy mamy w klasie laskę do pokzywania na tablicy? U. Mamy ... N. Pokaż ją! — N. Laska po niemiecku: Der **Stab**. Haben wir einen **Stab**? U. Ja, ... N. Ist der **Stab** gross (lang)? U. Ja, ... N. Czy drąg jest dłuższy i grubszy od laski? U. Tak, ... N. Drąg po niemiecku: die **Stange**. N. Ist die **Stange** lang (dick)? U. Ja, .. N. Sage das polnisch! U. Drąg ... N. Czy pszczoła kłuje żądłem? U. Tak ... N. Żądło po niemiecku: der **Stachel**. Hat die Biene einen **Stachel**? Czy pszczoła ma żądło? U. Ja, ... N. Schreibe an die Tafel: **Stachel, Stange, Stab!** N. Kurz (pył, proch) nazywa się po niemiecku: der **Staub**. Czy kurz jest drobny? U. Kurz jest ... N. Po niemiecku powie się: **Der Staub ist fein**. Ist der **Staub** fein? U. Ja, ... N. Czy matka zmiata proch z izby? U. Matka zmiata ... N. Po niemiecku powie się: Die Mutter **feigt** den **Staub** aus der Stube? Was macht die Mutter? U. Die Mutter **feigt** den **Staub** aus der Stube. N. Jak to zdanie wyrazisz po niemiecku: Zamiatał proch z izby. U. **Ich fege** ... N. Schreibe an die Tafel: **Staub, Stube!** N. (Stowo: „**Stoss**“ objaśni albo w znaczeniu: pchnięcie, albo: stos). Czy widziałeś już wielką kupę drzewa? (stos drzewa)? U. Widziałem ... N. Kupa czyli stos taki nazywa się po niemiecku także: **Stoss**. Hast du ein **Stoss** Holz gesehen? U. Ja, ... N. Czytaliście o dwóch kozach? U. Czytaliśmy ... N. Gdzie się kozy spotkały? U. Na kładce ... N. Kładka nazywa się po niemiecku: **Der Steg**. Wo begegneten sich zwei Ziegen? Gdzie spotkały się dwie kozy. U. ... auf einem Stege. N. Czyś widział schody? Hast du **Stufen** gesehen? U. Ja ... N. (Pokazuje na gradus) Hier in der Classe ist eine **Stufe**. Wie viel **Stufen** sind hier in der Classe? U. Hier sind ... N. Schreibe an die Tafel: **Stoss, Stufe, Steg**.

Dyktat i korekta: (Postępowanie znane). Stab, Stufe, Stöss, Staub, Stachel. Po skoregowaniu będzie nauczyciel odtąd dyktował także całe zdania w sposób następujący: N. „**Der Stein ist fest**“. Wiederhole diesen Satz! U. Der Stein ... N. Sage das erste Wort dieses Satzes; du das zweite; du das dritte; du das vierte Wort. Sage du noch einmal den ganzen Satz! — Schreibet ihn nieder! — Po napisaniu założą uczniowie ręce, a dla oszczędzenia czasu nauczyciel sam napisze zdanie na tablicy i każe według niego błędy poprawić. Dalszy dyktat: **Ich fege den Staub aus der Stube**.

Czytanie kursoryczne: Str. 22. i 23. odstęp: **St**.

Zadanie domowe: Odpisać ze str. 23. odstęp: **St**.

Lekcja 35.

Materyał: Grafika: v, V, Vater, Vogel, Veilchen. Mein Vater ist gut.

Druk: v, V, Veit, Vogel, Vater, Veilchen. Das Veilchen duftet. Der Star ist ein Vogel. Der Vogel ist munter. Mein Vater ist gut. Veit ist ein Name.

Powtórzenie lekcji: N. Haben wir in der Classe einen Stab? U. Ja, ... N. Haben wir auch eine Stange in der Classe? U. Nein, ... N. Womit sticht die Biene? U. Mit dem Stachel ... N. Wie ist der Staub? U. ... fein. N. Wo begegneten sich zwei Ziegen? U. Auf einem Stege (schmalen Stege) begegneten sich ... N. Nazwij po polsku te rzeczy: der Stab, der Stoss, der Steg, der Staub, der Stachel, die Stunde, die Stufe.

Rozmówki i dyktat: N. Veit ist ein Name und wird mit einem grossen Anfangsbuchstaben geschrieben. So schreibt man ein grosses: **V**. Schreibet das einigemal nach! — N. Was ist **Veit**? U. ... ein Name. N. Schreibet diesen Satz: **Veit — ist — ein — Name**. N. Auch das Wort: „**Vater**“ schreibt man mit einem grossen „**V**“. Ist dein **Vater** gut? U. **Mein Vater ist gut**. N. Schreibet diesen Satz: **Mein — Vater — ist — gut**. N. (Pokaże rycinę) Weisst du, wie dieser **Vogel** heisst? U. ... Star (szpak). Was ist der **Star**? U. **Der Star ist ein Vogel**. N. Schreibet diesen Satz nieder: **Der — Star — ist — ein — Vogel**. N. Czy ptak jest wesoly? Ist der **Vogel munter**? U. **Der Vogel ist munter**. N. Schreibet: **Der — Vogel — ist — munter**. — N. (Pokaże okaz) Jak się ten kwiatek nazywa? U. ... fiołek. N. Po niemiecku: „**Veilchen**“. Wie heisst diese Blume? U. ... **Veilchen**. N. Czy fiołek pachnie? **Duftet** das **Veilchen**? U. **Das Veilchen duftet**. N. Schreibet: **Das — Veilchen — duftet**.

Czytanie kursoryczne: Str. 24. i 25. odstęp: **V**. i lekcye poprzednie.

Zadanie domowe: Z odstepu: **V**. na str. 25. i na str. 11. wypisać wszvstkie wyrazy, zaczynające się od: **v = V**.

Lekcja 36.

Materyał. Grafika: w, W, Weg, Wein, Weib, Wage. Wer hat eine Wage?

Druk: w, W, Wein, Woche, Wage, Wagen, Wange, Wolke, Winter. Was webet der Weber? Gile mit Weile! Im Winter haben wir kalte Tage.

Powtórzenie lekcyi: N. Was ist Veit? U. ... ein Name. N. Was ist Star? U. ... ein Vogel. N. Was ist ein Veilchen? U. ... eine Blume. N. Drücktet folgende Sätze polnisch aus: Das Veilchen duftet. — Der Star ist ein Vogel. — Der Vogel ist munter.

Rozmówki i dyktat: N. Was webet der Weber? U. Der Weber webet Leinwand. N. Wie ist der Wein? U. ... süß (sauer). N. Wer hat eine Wage? Kto ma wagę? U. Der Kaufmann hat eine Wage. N. Mit was für einem „W“ schreibt man Wage? U. Mit einem grossen: „W“. N. So schreibt man ein grosses „W“. — Schreibet das einigemal nach! — Schreibet: **Der — Weber — webet. Der — Wein — ist — sauer. Wer — hat — eine — Wage?** N. Wieviel Tage hat die Woche? U. ... sieben Tage. N. Wieviel Räder hat der Wagen? U. ... vier Räder. N. Schreibet: **Woche, Wagen.** N. Hast du Wangen? Czy masz policzki? U. Ja, ... N. Wieviel Wangen hast du? U. ... zwei Wangen? N. Schreibe: **Ich — habe — Wangen.** N. Czy chmury są wysoko nad nami? Sind die Wolken hoch über uns? U. Ja, ... N. Ist jetzt der Himmel mit Wolken bedeckt? U. Ja, ... N. Schreibet: **Wolke.** N. Wann haben wir kalte Tage? U. Im Winter haben wir kalte Tage. N. Schreibet diesen Satz: **Im — Winter — haben — wir — kalte — Tage.** (Objaśnienie: „Eile mit Weile“ sprawi na tym stopniu nauki wielkie trudności. Wystarczy powiedzieć: Kto się spieszy nierozważnie, ten niedaleko zajdzie).

Czytanie kursoryczne: Str. 24. i 25. odstęp: **W.** i lekcyje poprzednie.

Zadanie domowe: Z odstępów: **V., W.** na str. 25. odpisać zdania.

Lekcyja 37.

Materyał. Grafika: u, U, Unke, Ufer. Ich sehe eine Unke.

Druk: u, U, Ufer, Unke, Umweg, Ulrich. Maché keinen Umweg
Wo sehen wir Unken? Unser Vater ist gut.

Powtórzenie: N. Wieviel Tage hat eine Woche? U. ... sieben Tage
N. Wan haben wir kalte Tage? U. Im Winter ... N. Hast du rothe Wangen? U. Ja, ... N. Jak to wyrazisz po polsku: Der Wagen hat vier Räder. — Der Wein ist süß oder sauer. — Der Kaufmann hat eine Wage.

Rozmówki: N. Ulrich ist ein Name. Mit was für einem U wirst du das Wort schreiben? U. Mit einem grossen U. N. So schreibt man ein grosses U. — Schreibet das nach! — Schreibe das Wort an die Tafel! N. Czyś widział kiedy wielką żabę? U. Widziałem ... N. To zapewne była ropucha, czyli po niemiecku: die Unke. Ist die Unke ein Frosch? Czy ropucha jest żabą? U. Ja, ... N. Ist die Unke ein grosser Frosch? U. Ja, ... N. **Wo sehen wir Unken?** U. Unken sehen wir in Lachen (w błociskach, kałużach). N. Hast du einen Fluss gesehen? Czyś widział rzekę? U. Ja, ... N. Czy stałeś na brzegu rzeki? U. Tak jest, ... N. Ile brzegów ma rzeka? U. Dwa ... N. Brzeg po niemiecku: das Ufer. Wieviel Ufer hat der Fluss? U. ... zwei Ufer. N. Schreibe an die Tafel: **Unke, Ufer.** — N. Gehst du geraden Weges nach Hause? U. Ja, ... N. Wer geraden Weges geht, macht keinen Umweg. Ist der gerade Weg ein Umweg? U. Nein, ... N. Welcher Weg ist kürzer: der gerade Weg oder der Umweg? U. Der gerade Weg ist kürzer. N. Schreibe: **Umweg** an die Tafel.

Dyktat i korekta: Ulrich macht keinen Umweg. Ich sehe eine Unke.
Der Vater steht am Ufer.

Czytanie kursoryczne: Str. 24. i 25. odstę: **U.** i materyał poprzedni.

Zadanie domowe: Odpisać odstę: **U.** na str. 25.

Lekcyja 38.

Materyał: Grafika: o, O, Ofen, Orgel, Oskar. Foge den Ofen!

Druk: o, O, Ofen, Ofel, Orgel, Oskar, Olga. Der Ofen ist heiß. Hast du einen Ofel? Mein Ofel ist reich.

Powtórzenie: N. Wyraż po polsku te zdania: Rzeka ma dwa brzegi. Ropucha jest żaba. Ropuchy widzimy w błociskach.

Rozmówki: N. **Oskar** und **Olga** sind Namen von Personen. Werden solche Namen gross geschrieben? U. Ja, ... N. So schreibt man ein grosses **O**. — Schreibet das nach! — Schreibet: **Oskar, Olga**. N. Ist der **Ofen** heute warm? U. Nein, ... N. Wie ist der **Ofen**? U. ... kalt. N. Hast du einen **Onkel**? U. Ja, ... N. Heisst dein **Onkel Oskar**? U. Nein, ... N. Ist dein **Onkel reich**? U. Nein. (ja) ... N. Hast du eine Tante? Czy masz ciotkę? U. Ja. ... N. Heisst deine Tante **Olga**? U. Nein, ... N. Wer spielt die **Orgel**? Kto gra na organach? U. Der **Organist** spielt die Orgel.

Dyktat i korekta: Dla odmiany można przed dyktatem przeczytać kilka razy odstę: **O.** zwrócić podczas czytania uwagę uczniów na pisownię wyrazów. a dopiero potem dyktować i przy pomocy książki przeprowadzić korektę. Materyał: Der Ofen ist heiss. Mein Onkel ist reich. Oskar und Olga sind gut.

Czytanie kursoryczne: Str. 24. i 25. odstę: **O.** i lekye poprzednie.

Zadanie domowe: Odpisać zdania z odstępów: **U. O.** na str. 25.

Lekcyja 39.

Materyał: Grafika: a, A, Arbeit, Auge. Fische mit Angel!

Druk: a, A, Afsche, Achse, Amsel, Anton, Ängel, Auge, August. Der Wagen hat Achsen. Armuth ist keine Schande.

Grafika: qu, Qu, Qual, quer, quaken, Wo sehen wir Quasten?

Druk: qu, Qu, Qual, quer, quaken, bequem, quetschen, Quaste. Wer quaklet im Teiche? Wo sehen wir Quasten? Ich habe bequeme Schuhe.

Rozmówki: N. **Anton** und **August** sind Namen von Personen. Diese Namen schreibt man mit einem grossen **A**. So schreibt man ein grosses **A**. — Schreibet das nach! — Schreibe an die Tafel: **Anton, August**. — N. Wo leben die Fische? U. ... im Teiche. N. Wer fischet? U. Der Fischer ... N. Ist das Fischen eine **Arbeit**? U. Ja, ... N. Womit fischet der Fischer? (Trzeba pouczyć, że wędka nazywa się: die Angel). U. Mit der **Angel**. .. N. Leben auch Frösche im Teiche? U. Ja ... N. Wo **quaken** die Frösche? Gdzie rzekocą żaby? U. Im Teiche ... N. Jakbyś po polsku napisał: **quaken**. U. ... **k-w-a-k-e-n**. N. Zamiast: **kw** — pisze sie po niemiecku taki znak: (pisze) **q i u** (qu) Napiszę cały wyraz (pisze): **quaken**. Lies das! U. (czyta). N. Schreibet das nach! -- Schreibe an die Tafel: **Arbeit, Angel**! N. Czy masz wygodne trzewiki? Hast du **bequeme Schuhe**? U. Ja, .. N. Ciasne buty są (bardzo niewygodne) męką (męczarnią). Enge Schuhe

sind eine **Qual**. Wiederhole diesen Satz! — Sage den Satz polnisch! — N. Drücken oder **quetschen** enge Schuhe? Czy ciasne buty gniołą (cisną no-ge)? U. Enge Schuhe (drücken) **quetschen**. N. Schreibe an die Tafel: **que-tchen, Qual**! N. Wieviel **Augen** hast du? U. Ich habe zwei **Augen**. N. (Ce-lem objaśnienia wyrazu: **Quaste** — trzeba się postarać o okaz, pokazując, nauczyciel powie): Das ist eine **Quaste**. To jest kiśc (kutas). Wie ist diese **Quaste**? U. Diese **Quaste** ist roth. (schwarz). N. Wer unter euch hat zu Hause eine **Quaste**? U. Ich ... N. Sage diesen Satz polnisch. U. Mam ... N. Schreibe das Wort: „**Quaste**“ — an die Tafel! — N. (Narysuje linię w kierunku pionowym tablicy i powie): Dieser Strich ist **quer** gezeichnet. Linia ta jest rysowana w poprzek tablicy. Mache mit dem Finger einen Strich **quer** nach der Breite des Banktisches! Ebenso **quer** nach der Freite der Thür! — Schreibe das Wort: **quer** — an die Tafel! N. (Pokaże ry-cinę kosa) Das ist eine **Amsel**. To jest kos. Ist die **Amsel** ein Vogel? U. Ja, .. Schreibe: **Amsel** — an die Tafel! N. Wer unter euch ist arm? U. Ich ... N. Czy to jest wstydem być biednym? Ist **Armut** eine **Schande**? U. **Armut** ist keine **Schande**. N. Hat der Wagen **Achsen**? Czy wóz ma o-sie? U. Ja, ... N. Wieviel **Achsen** hat der Wagen? U. ... zwei **Achsen**. N. Hast du eine **Achse** gesehen? U. Ja, ... N. Jakbyś po polsku napisał: **Ach-se**? U. ... **A-k-s-e**. N. W niemieckim języku zamiast **k** pisze się w niektó-rych razach **ch**. W słowie: **Achse** — słyszymy **k**, a pisze się: **ch**. Schreibe das Wort: **Achse** an die Tafel! N. Wół po niemiecku: der **Ochs**. To **k**, które w wyrazie: **Ochs** słyszysz, pisze się także przez: **ch**. Schreibe: **Ochs** an die Tafel! N. Lis po niemiecku: **Fuchs**. Pisze się również przez: **ch**. Schreibe: **Fuchs** — an die Tafel! N. Czy w piecu jest popiół? Ist im Ofen **Asche**? U. Ja: ... N. Ist die **Asche** grau? U. Ja, .. N. Schreibe an die Tafel: **Asche**!

Dyktat i korekta: (Lekeya ta wymaga częstego powtarzania). Czytać z tablicy; czytać z książki; dyktować: **Asche, Achse, Ochs, Fuchs, Qual, quer, quaken, bequem, quetschen, Quaste**.

Czytanie kursoryczne: Str. 26. i 27. odstępy: **A, Qu, i lekeye** po-przednie.

Zadanie domowe: Str. 27. z odstępów: **A. Qu.** odpisać zdania.

Lekcja 40.

Materiał: **Grafika**: **g, G, Gast, Geiz, Goiss, Geige, Gehe** voran.

Druk: **g, G, Gabe, Gabel, Geige, Geier, Gurke, Gulden, Gar-ten, Gib** dem Armen eine **Gabe**! Wir gehen in den **Garten**. **Josef** hat eine **Geige**.

Powtórzenie lekcyi: Zähl einige Wörter auf, welche man in der Mitte mit **ch** anstatt **k** schreibt! U. **Achse, Ochs, Fuchs**. N. Wie schreibt man: **Qual, quer, quaken**? U. **Q-u-a-l** i t. d. N. Zähl noch einige Wörter auf, welche man ähnlich schreibt! U. **quetschen, Quaste** i t. d. N. Ist ein enger Schuh **bequem**? U. **Nein, ...** N. Drückt oder **quetschet** ein enger Schuh? U. **Ja, ...** N. Ist das eine **Qual**? U. **Ja, ...** N. Wo leben die **Frösche** und **Fische**? U. Im **Teiche** ... N. Womit **fischet** der **Fischer**? U. Mit der **Angel** ... N. Sage diesen Satz polnisch! U. **Wędką** łowi **rybak** **ryby**.

Rozmówki i dyktat: N. (Pokaże rycinę sępa) Co ta rycina przedsta-wia? U. ... **ptaka**. N. Ten **ptak** nazywa się **sęp** — po niemiecku: der **Geier**. Was ist der **Geier**? U. ... ein **Vogel**. N. Wird das Wort: „**Geier**“ mit ei-

nem grossen **G** geschrieben? U. Ja, ... N. So schreibt man ein grosses **G** — Schreibet es nach! Schreibet alle: Der **Geier** ist ein Vogel. — N. (Pokaże rycinę kozy) Das ist eine **Geiss**. Was ist das? U. ... **Geiss**. N. Wie heisst die **Geiss** polnisch? U. ... koza. Schreibet: **Geiss**: — N. Wo wachsen **Gurken**? Gdzie rosną ogórki? U. Im **Garten** ... N. Weisst du vielleicht, was wir anstatt **k** im Worte „wachsen“ — schreiben werden? U. ... **ch**. N. Schreibet also: Im **Garten** wachsen **Gurken**. — N. Hast du **Gurken** gesehen? U. Ja, ... N. Waren sie sauer? U. Ja, ... N. Hast du **Gurken** mit einer **Gabel** gegessen? Czyś jadł ogórki widelcem? U. Ja, ... N. War die **Gabel** von Blech oder Silber? U. ... Blech. N. Schreibet: **Gabel**. — N. Hast du schon einem Armen etwas geschenkt? U. Ja, ... N. Was hast du ihm geschenkt? U. ... einen Heller ... N. Hat er dir für die **Gabe** gedankt? Czy ci podziękował za datek? U. Ja, er hat mir für die **Gabe** gedankt. N. Czy skapiec daje biednemu datek? Gibt der **Geiz** dem Armen eine **Gabe**? U. Nein, .. N. Czy byli u was w sobotę goście? Waren bei euch Samstag **Gäste**? U. Ja, ... N. Wer war bei euch als **Gast**? U. Mein Onkel war bei uns als **Gast**. N. Czy widziałeś skrzypce? Hast du eine **Geige** gesehen? U. Ja, ... N. Wo hast du eine **Geige** gesehen? U. In der Schule ... N. Wessen Bruder hat eine **Geige**? U. Mein Bruder ... N. Wer hat sie ihm gekauft? U. Der Vater ... N. Kostet sie mehr als einen **Gulden**? U. Ja, ... N. Schreibet: **Gabe**, **Geiz**, **Geige**, **Gulden**, **Gast**.

Czytanie kursoryczne: Str. 26. i 27. odstęp: **G**. i lekye poprzednie.

Odpis z książki: pierwsze dwie linijki z odstępem: **Qu** na str. 27.

Zadanie domowe: Odpisać zdania z odstępem: **G** na str. 27.

Lekcja 41.

Materyał: **Grafika**: ä, Ä, Säge, Äste, Jäger. Hände auf!

Druk: ä, Ä, Säge, Wäsche, Stäbe, Jäger, Dächer, Fächer, Mäntel, Mädchen, Äste, Ärmel, Mädchen, fein artig.

Powtórzenie lekcji: N. Wie wirst du diesen Satz deutsch ausdrücken: Brat ma skrzypce. Kosztują 3 zlr. Brat gra. Jem ogórki widelcem. Ogórki są słodkie. Sęp jest ptakiem.

Rozmówki i dyktat; pouczenie o liczbie pojedynczej i mnogiej: (Nauka o liczbie pojedynczej i mnogiej oprze się o wykład polski). N. Czy uczyliśmy się o liczbie pojedynczej i mnogiej? U. Uczyliśmy się. N. Liczba pojedyncza po niemiecku: **Einzahl**, liczba mnoga: **Mehrzahl**. Napiszę rzeczownik na tablicy, a jeden z was powie, w której liczbie ten rzeczownik jest wyrażony. (Pisze). **Mantel**. Steht dieses Hauptwort in der **Einzahl** oder **Mehrzahl**? Czy ten rzeczownik wyrażono w liczbie pojedynczej czy w liczbie mnogiej? U. Dieses Hauptwort steht in der **Einzahl**. N. Powiedz rzeczownik: **Mantel** po polsku w liczbie pojedynczej! U. Płaszcz. N. Jak będzie liczba mnoga? U. Płaszcze. N. Jak po niemiecku? U. **Mäntel**. N. Acht geben, Kinder! Ich werde über dem „a“ zwei kleine Strichlein setzen und verwandle dadurch das „a“ in „e = (ä)“. Wie wirst du jetzt das Wort lesen? U. ... **Mäntel**. N. Jak się po niemiecku nazywa dach? U. **Dach**. N. (Pisze to słowo na tablicy). Wie ist die Mehrzahl? U. **Dächer**. N. Wier wird das Wort: **Dach** in **Dächer** verwandeln? U. Ich ... N. Komm zur Tafel und mache das! U. (Daje dwie kreski na: a i dopisuje er. N. Wie ist die Mehrzahl von diesem Worte: (Pisze) **Fach**: U. ... **Fächer**. N. Verwandle

du dieses Wort: **Fach** in **Fächer**! U. (Czyni to na tablicy) N. Gałąź nazywa się: **Ast**. Sage die Mehrzahl! U. **Äste**. N. Schreibe das Wort an die Tafel! N. Wie ist die Mehrzahl vom Hauptworte: **Hand**. U. **Hände**. N. Schreibe das Wort an die Tafel! N. Wie ist die Mehrzahl vom Worte: **Stab**? U. **Stäbe**. N. Schreibe das Wort an die Tafel! N. Co znaczy po niemiecku: prać? U. **Waschen**. N. Ich werde das Wort an die Tafel schreiben. (Pisze **Waschen**). N. Co pierzemy? Was waschen wir? U. **Wäsche** waschen wir. N. Wer unter euch kann das Wort: **Waschen** in „**Wäsche**“ umgestalten? U. Ich ... N. Komm und thue das! U. (Daje na: „**?**“ dwie kreski i zetrze końcowe: n. N. Czy masz ramię? Hast du einen **Arm**? U. Ja ... N. Zeige mir deinen **Arm**! U. (Pokazuje). N. (Pokazując na rękaw ucznia. Was ist das? U. Das ist ein **Ärmel**. N. Steckt dein **Arm** in einem **Ärmel**? U. Ja, ... N. Schreibe das Wort: „**Arm**“ an die Tafel! Verwandle das Wort: **Arm** in **Ärmel**! U. (Daje na **A** dwie kreski i dopisuje: **el**). N. Wie liest man ein **a** mit zwei Strichlein über demselben? U. ... wie: **ö**. N. Ein solches **a** heisst auch: **ae**. Ich werde noch einige Worte dictiren, welche man mit **ae** schreibt. — Schreibe an die Tafel: **Jäger** (myśliwy), **Säge** (piła), **Mädchen** (dziewczyna). N. Hast du eine **Säge** gesehen? U. Ja, ... N. Hat der Tischler eine **Säge**? U. Ja, ... N. Sage dasselbe polnisch! — N. Hast du einen **Jäger** gesehen? Czyś widział myśliwego? U. Ja, ... N. Czy myśliwy ma strzelbę? Hat der **Jäger** ein Gewehr (Schiessgewehr)? U. Ja, .. N. Wo sind **Fächer**? U. Im Schranke ... N. Wieviel **Stäbe** haben wir in der Classe? U. einen **Stab**.

Dyktat i korekta: (Przeczytać z tablicy a później dyktować). **Stab** **Stäbe**, **Dach**, **Dächer**, **Fach**, **Fächer**, **Mantel**, **Mäntel**, **Ast**, **Äste**, **Säge**. **Jäger** **Mädchen**.

Czytanie kursoryczne: Str. 26. i 27. odstęp: **Ä**. i poprzednie lekcyje.

Zadanie domowe: Odpisać odstęp: **Ä**. ze str. 27.

Lekcyja 42.

Materyał. Grafika: ö, Ö, Höhe, Töne, Vögel, Öl. Hole Öl!

Druk: ö, Ö, Mörsern, Mörstel, hören, löschén, lösen, Vögel, Öl, Öfen. Der Mörstel ist weich. Was hören wir?

Powtórzenie lekcyi: N. Waschen die Mädchen Wäsche? U. Ja, ... N. Sage diesen Satz polnisch! — U. Dziewczęta piorą ... N. Wer näht Mäntel? U. Der Schneider ... N. Wieviel Ärmel hat ein Mantel? U. Zwei ... N. Kann man diesen (pokazuje) **Stab** durchsägen? U. Ja, ... N. Womit kann man diesen **Stab** durchsägen? U. Mit einer **Säge** ... N. Bist du fertig? U. Ich bin ... N. Bist du **auch** artig? Ich bin **auch** artig. N. **Seid** immer artig?

Rozmówki i dyktat: N. Was ist der Geier? U. ... **Vogel**. N. Schreibe an die Tafel: **Vogel**. N. Sage dieses Hauptwort in der Mehrzahl! U. **Vögel**. N. Ich setze über dem „**o**“ zwei Strichlein und das Wort wird jetzt: **Vögel** gelesen (uwydatnić różnicę w czytaniu; e. ä, ö). — N. (Pokazując na piec) Wie heisst dieser Gegenstand? U. ... **Ofen**. N. Schreibe an die Tafel: **Ofen**. — N. Sage jetzt die Mehrzahl von diesem Worte! U. **Öfen**. N. Soll ich auch über diesem: **O** zwei Strichlein setzen? U. Ja, ... N. Ist in der Schule ein **Hof**? Czy jest w szkole podwórze? U. Ja, ... N. Schreibe an die Tafel: **Hof**! — Sage die Mehrzahl von: **Hof**! U. **Höfe**. N. Uzupełnisz

to słowo na tablicy, abyśmy je czytali: **Höfe**. Ergänze das Wort, damit wir es: **Höfe** ... lesen! — U. (Czyni to). — N. (Brzdęknie struną od skrzypiec, zaśwista piszczałką lub t. p. i zapyta): Hast du diesen **Ton** gehört? U. Ja, ... N. War das ein angenehmer **Ton**? Czy to był ton przyjemny? U. Ja, ... N. Schreibe an die Tafel: **Ton**! N. Wenn wir in der Schule singen, hörst du mehreren **Töne**? U. Ja, ... N. Steht das Wort: **Töne** — in der Mehrzahl? U. Ja, ... N. Ergänze das Wort: **Ton** — an der Tafel in: **Töne**! N. Wo kauft die Mutter **öl**? Gdzie matka kupuje oliwę? U. In der Handlung ... N. Was bedeutet das polnisch, wenn ich sage: **Hole Öl**! U. Przynieś oliwę! N. Czy poznajesz po wymowie, jak się napisze: **öl**? Erkennst du an der Aussprache, wie man das Wort: **Öl** — schreibt? U. Ja, ... N. Schreibe es an die Tafel! — N. Was macht der Maurer? U. Der Maurer mauert. N. Was braucht er zum Mauern? U. ... Ziegel, Sand und Kalk. N. Ein Gemisch von Sand und Mauerkalk heisst **Mörtel**. Mieszanka wapna z piaskiem nazywa się: wapno murarskie czyli tynk. Wer braucht den **Mörtel**? U. der Maurer ... N. Ist der **Mörtel** weich? T. Ja, ... N. Schreibe an die Tafel: **Mörtel**! N. (Pokaże rycinę lub okaz prawdziwy) Ist das ein **Mörser**? Czy to jest młódzierz? U. Ja, ... Macht man **Mörser** aus Messing oder aus Eisen? U. aus Messing... N! Schreibe an die Tafel: **Mörser**! — Schreibe: hören, löschen! N. (Poda uczniowi sznurek z węzłem (z guzem) i powie): Rozwiąż ten guz! **Löse** diesen Knoten. — (Po chwili) Hat er diesen Knoten gelöst? U. Ja, ... N. Wirst du einen Knoten **lösen**? U. Ja, .. Schreibe das Wort: **lösen** — an die Tafel!

Dyktat i korekta: (Postępowanie jak poprzednio) Hof, Höfe, Ton, Töne, Vogel, Vögel, Ofen, Ofen, Öl, Mörtel.

Czytanie kursoryczne: Str. 28. i 29. odstęp. **Ö**. Uważać, by uczniowie nie czytali: **Höiren, Vöigiel** lub t. p. Ćwiczenie w czytaniu lekcji przerebionych.

Zadanie domowe: Ze str. 29. odpisać odstęp: **Ö**.

Sztuka oddychania.

Sztuka?! — zapewne, że tak nazwać możemy umiejętne oddychanie, o ile żyjemy i pracujemy wśród warunków, utrudniających nam swobodne „przewietrzanie“ ustroju naszego. Ktoby żył ciągle wśród lasów, to jest bez ustannie na świeżem powietrzu, ten niepotrzebowałby się kłopotać o umiejętność oddychania — popęd przyrody wskazuje mu właściwy sposób — dla ludzi jednak żyjących i pracujących w gromadach, w izbach, w warsztatach, w fabrykach, ważnem jest wiedzieć, jak wyzyskać można najlepiej dobre powietrze wprowadzane do płuc i jak chronić je przed jadem czy to zewnętrznym, czy wewnątrz powstającym. Bo wiemy przecież, że w wydechaniem wypychamy z ustroju zużyte, niepotrzebne i szkodliwe gazy, i to nietylko przetwory co dopiero wciągniętego powietrza, lecz także różne zjadliwości dawne, które się niejako po kątach ustroju poukrywały. Chodzi o to, by wydechane powietrze zdołało wymieść, oczyścić wszystkie kąty, wnikać wszędzie.

Kto np. siedzi zgarbiony przy pracy nad stolikiem przez kilka godzin, i oddycha tylko tyle, by mu „tehu nie zaparło“, ten oczywiście dziwić się nie może, gdy różne jady zagnieżdżą się u niego, które mogły być wyjść z wydechem silnym. Zrozumieją Czytelnicy, o co głównie chodzi: by nie tylko w d y c h a ć tyle powietrza, ile potrzeba, by człowiek mógł żyć, utrzymać się przy życiu, ale także w y d y c h a ć wszystko, co niepotrzebne, z ustroju, ażeby ż y ć z d r o w o.

Ludzie więc, którzy pracują wśród takich warunków, że oddychać im trudno, istotnie pomyśleć muszą o tem, by oddychali umiejętnie. Słusznie więc o sztuce oddychania mówić można.

Ta sztuka, gimnastyka, rzec można, oddychania, znaną już była starożytności. Na lat 2000 przed Chrystusem gimnastyka oddychania grała ważną rolę w lecznictwie u Chińczyków. Także inne narody znały pewne „sposoby“ umiejętnego oddychania.

Jednym z tych sposobów było **zatrzymywanie oddechu** na pewien czas. W Indiach wschodnich istniał, na 1300 lat przed Chrystusem, obrzęd religijny, polegający na zatrzymywaniu oddechu kilkakrotnie wśród dnia.

Niektórzy starożytni lekarze zalecali także wstrzymywanie oddechu jako środek rozszerzający piersi, wzmagający ciepłotę wewnętrznych narządów i krzepiący narządy samegoż oddychania. Komedypisarz grecki, Arystofanes znał powstrzymywanie oddechu jako środek poskramiania kaszlu. Przypominamy jeszcze, że w nowszych czasach niemiecki filozof, Kant, zaleca także powstrzymywanie oddechu jako środek, przyczyniający się do zwalczania różnych dolegliwości.

Jestto zrozumiałem — zatrzymawszy na krótko wydech — wywieramy wciągniętem powietrzem pewien wyższy nacisk na wnętrze ustroju, tak, że niejako ze wszystkich kątów jego powietrze wymieść jest zdolne wszelkie nagromadzone jady.

Oczywiście, że powstrzymanie oddechu nie długo odbywać się powinno, gdyż trzeba wczas zużyte powietrze wypchnąć.

W najnowszych czasach pewien muzyk amerykański, nazwikiem Kofler, straciwszy głos i ciągle mając dolegliwości gardła, zabrał się do studyowania sposobów, jakimiby „sztukę oddychania“ rozwinąć. Doświadczał sam na sobie, i doszedł do zadziwiających wyników, które opisał w osobnem dziele. Pomówimy o niem przy sposobności. (Przew. zdrowia).

Wiadomości potoczne.

Szkoły fund. br. Hirscha w Gwoźdźcu, Sasso wie, i Stanisławowie otrzymały prawo szkół publicznych. —

W przyszłym numerze zacniemy druk nadzwyczaj ciekawych „Wspomnień z podróży po Galicji“ WP. Dr. Friedländera.